ועיבור שנה ל' אישתקד עשינו שניהם מלאין דל תלתא לבהדי תלתא וקם ליה בדוכתיה אמר ליה נר ישראל כן הוה: **מתני'** אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש ולא מוסיפין על ארבעים ושמנה אין פוחתין משני נבלים ולא מוסיפין על ששה אין פוחתין משני חלילין ולא מוסיפין על שנים עשר ובשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח בשחיטת פסח ראשון ובשחיטת פסח שני ויום טוב הראשון של פסח וביום טוב של עצרת ובשמונת ימי החג ולא היה מכה באבוב של נחשת אלא באבוב של קנה מפני שקולו ערב ולא היה מחלק אלא באבוב יחידי מפני שהוא מחליק יפה ועבדי כהנים היו דברי ר"מ רבי יוסי אומר משפחת בית פגרים ובית ציפרא מעמאום היו משיאין לכהונה רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר לוים היו: **גמ'** מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא ר' יהודה אומר [הפוחת] לא יפחות משבע [והמוסיף] לא יוסיף על שש עשרה במאי קמיפלגי רבי יהודה סבר תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא ורבנן סברי תקיעה לחוד ותרועה לחוד ותקיעה לחוד מאי טעמא דר' יהודה כתיב ותקעתם תרועה וכתיב תרועה יתקעו (לכם) ש"מ תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא ורבנן ההוא לפשוטה לפניה ופשוטה לאחריה הוא דאתא ורבנן מ"ט דכתיב ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו ואי ס"ד תקיעה תרועה ותקיעה חדא היא אמר רחמנא עביד פלגא דמצוה ורבי יהודה סימנא בעלמא הוא כמאן אזלא הא דאמר רב כהנא אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום כמאן כרבי יהודה פשיטא מהו דתימא אפילו כרבנן אתיא ולאפוקי מדרבי יוחנן דאמר שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא קמ"ל ואימא הכי נמי אם כן מאי ולא כלום: שנים עשר יום בשנה מכה בחליל וכו': מאי שנא הני הואיל ויחיד גומר בהן את ההלל דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק שמונה עשר ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל שמונה ימי החג ושמונה ימי חנוכה ויום טוב הראשון של פסח ויום טוב (הראשון) של עצרת ובגולה עשרים ואחד תשעה ימי החג ושמונה ימי חנוכה ושני ימים טובים של פסח ושני ימים טובים של עצרת מאי שנא בחג דאמרי' כל יומא ומאי שנא בפסח דלא אמרינן

כל

ועיבור שנה שלשים. הרי לך ח' מלא ואשתקד עשינו שניהן מלאים מרחשון וכסליו והרי לך שלשה מלאין יותר על כסדרן הלכך כי חסרה השתא לבהדייהו שלשה קם ליה בדוכתיה: **נר ישראל.** שאתה מאיר עיני חכמים: **מתני'** כ"א תקיעות ומ"ח תקיעות מפרש להו במס' סוכה בפ' החליל (דף נג:): **משני נבלים.** לשני לוים: **ולא מוסיפין על ששה.** לא אתפרש טעמא: **משני חלילין.** חליל קלמיל"ש בלע"ז: **ולא מוסיפין על י"ב.** אם היו רוצין היו עושין י"ב כנגד י"ב ימים שהחליל מכה לפני המזבח: **מכה.** שהיו נקבים בחליל ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול: **בשחיטת פסח ראשון.** בי"ד בניסן שהיו קורין הלל בעזרה בשעת שחיטה כדאמרינן בתמיד נשחט (פסחים סד.): **אבוב.** היינו חליל ובגמרא [ע"ב] מפרש הכי: **ולא היה מחלק.** מסיים אלא באבוב יחידי כשהיה מגיע לסיום הנעימה היה האחד מן החלילים מאריך לאחר שתיקת האחר שזהו מילוק יפה יותר משיסיימו שניהם כאחד. מילוק היינו סיום שמחלק בין נעימה לנעימה. ובשעת הקרבה היה שיר זה והיו הלוים משוררים בפה את ההלל באותן י"ב ימים והחלילים מחללים ובשאר ימים היו נבלים ולצלצל וכינורות והשיר היה אותו שיר המפורש בר"ה (דף לא.) אחד בשבת לה' הארץ ומלואה וכל המזמור ובשני גדול ה' ומהולל וכן כולם: **ועבדי כהנים היו.** אותם המכים בחליל: **בית הפגרים ובית צפריא.** שם המשפחה: **מעמאוס.** שם המקום: **ומשיאין לכהונה.** כהנים היו נושאין בנותיהן שישראלים מיוחסין היו: **גמ' מתני'.** דקחשיב כ"א תקיעות ומ"ח תקיעות דלא כר' יהודה דמתני' קא חשיב לכל תקיעה ולכל תרועה באנפי נפשה ואין לך כל תרועה שאין תקיעה פשוטה לפניה ולאחריה ורבי יהודה לא קא חשיב תקיעה ותרועה ותקיעה אלא חדא הרי לך כ"א דתנא דידן ז' לר' יהודה ומ"ח דתנא דידן ט"ז לרבי יהודה: **ותקעתם תרועה.** אלמא לתרועה קרי תקיעה ולתקיעה תרועה: **לפשוטה לפניה ולאחריה.** דמהכא נפקא פשוטה לפניה דכתיב ותקעתם והדר תרועה ופשוטה לאחריה דכתיב (במדבר י) תרועה והדר יתקעו ולעולם כל חדא מצוה באנפי נפשה: **סימנא בעלמא.** לסימן שיקהלו ולאו לשום מצוה: **ולא כלום.** שלא ישהא ויפסיק בין פשוטה שלפניה לתרועה ובין התרועה לפשוטה שלאחריה אלא נכת אחת סמוכות זו לזו: **כר' יהודה.** דאמר חדא מצוה ניהו ולא בעי אפסוקי: **אפי' כרבנן.** והאי אין בין לאו דיעשה סמוכות כל כך אלא שלא ישהה בינתיים יותר מדאי: **ולאפוקי מדרבי יוחנן דאמר.** גבי ר"ה שמע תשע תקיעות שלש של מלכיות וג' של זכרונות וג' של שופרות בתשע שעות ששהה שעה בין כל אחת ואחת יצא: **ולא כלום.** משמע כלל לא יפסיק: שמונה ימי חנוכה לא חשיב (א) במתני' משום דליכא קרבן:

ימי

מיום ג' ו' שעות דכי שדית ה' כ"א תקפ"ט נראה המולד ביום [א'] עצמו ויש לדקדק כיון דאשתקד המולד היה ביום ג' איך עשה ח' מלאים (ולמי חד) [ולימאמר] קיבוע על יום ה' הלא קדם המולד ב' ימים לקיבוע ולעיל אסקינן דלא עבדינן ח' מלאים אלא כשאותה שנה מעוברת ומתארע כך דלא מקדים כי אם חד יומא לקיבוע ואם כן לפירושו היה הדבר אשתקד שהמולד היה ביום ג' אחר י"ח שעות ולא נראית עד יום ד' ולא קדם ראיית המולד לקיבוע רק חד יומא ואם כן קשה טובא דכי שדינן ה' כ"א תקפ"ט על יום ג' י"ח יהיה השנה זו ביום ב' ט"ו שעות והקיבוע היה ביום אחד ואיך נראה המולד בזמנו גם לפי מה דפי' לעיל דמקדים לא הוי אם אינו קודם י"ח שעות אחרונות שביום ויכול להיות דאשתקד המולד ביום ג' לשם שעות ולבני בבל לא נראית עד יום ד' אכתי דכי שדית ה' כ"א תקפ"ט על ג' שם שעות הוי המולד השתא ביום ב' וג' שעות ואכתי לא הוי בזמנו ושמא נראה חודש בזמנו לאו דווקא דביום שאחר קיבוע קרי ליה זמנו דבשביל איחור יום א' המולד לקיבוע אין בכך כלום דלאו אדעתייהו דאינשי הלכך כשהמולד למחרתו דקיבוע כמו ביומא דקיבוע: **יש** ספרים שגורסין בית הפנרים בסמ"ך ויש שגורסין בית הפגרים במ"ם וכן כתוב בתוספתא (פ"א) ופסוק (ירמיה לא) העמק הפגרים: **הפוחת** לא יפחות מז'. לרבי יהודה דאמר ליכא תקיעות כי אם שבעה משום דקר"ק חשיב תקיעה אחת והא דאמר בשבת פרק במה מדליקין (דף לה:) שהיו תוקעין ערב שבת ששה תקיעות כדי לבטל העם מן המלאכה לא הוי אלא תרתי אליבא דרבי יהודה דקחשיב לקר"ק תקיעה אחת אלא ו' נקט אליבא דרבנן וחשבינן קר"ק בשלשה תקיעות: **אין** בין תקיעה לתרועה ולא כלום. ומסיק דאתא כרבי יהודה דקאמר קר"ק חדא תקיעה וה"נ לרבנן דאסור להפסיק התקיעות ומכאן נראה לר' דאסור להפסיק בין שברים לתקיעות דהא מספקא לן [אי] גנוחי גנח וילולי יליל בהדי הדדי ולכך אנו עושים שברים ותרועה בהדי הדדי בחד תקיעה מספק ואסור להפסיק ביניהן ואם נאנס בתרועה ולא יכול לעשות מפני קולר רוחו או מפני שום אונס יחזור לשברים והודה לו רבי מכאן משמע דאסור להפסיק בין תקיעה לתקיעה והא דאמרינן בשבת (שם) שהיו מפסיקין [דאמרינן] התקיעה הראשונה היתה כדי לבטל העם שבשדות שנייה להבטיל העיר וחנויותיה כו' שאני התם כיון דתקנוס כן כדי להיות כל אחת ואחת סימן לדבר אחד לאו הפסק קחשיב ליה: **שמונה** עשר ימים. הא דלא חשיב ערב פסח דלאו הוו להו י"ט משום דלא הוי אלא במקדש לא חשיב ליה: **י"ח** ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל. פי' ובשאר ימים אין אומרים אותו כלל דליכא לפרושי בשאר ימים אין גומרין אותו אבל קורין אותו בדילוג מדקאמר ר"ח איקרי מועד לימא משמע דסובר דאין אומרין בר"ח כלל וכן הא דקאמר מאי שנא בחג דאמרינן ובפסח דלא אמרינן משמע דאין חובה לאומרו כלל בר"ח ובפסח וכן משמע בהך דמסכת תענית (דף כח:) רב איקלע לבבל חזינהו דקרו הלילא בר"ח קסבר לאפסוקינהו כיון דשמע דקמדלגי אמר מנהג אבותיהם בידיהם משמע שרב היה סבור שלא היו אומרים אותו כלל וא"כ ודאי מה שאנו אומרים אותו אינו אלא מנהג בעלמא ואינו חובה כמו בי"ח ימים ומ"מ אומר ר"ת דצריך לברך עליו דכך משמע הך דסבר לאפסוקינהו (דכיון) שמברכין עליו דאל"כ מיד שראה רב שלא ברכו לפניו מיד היה יכול להבין שלא היה חובה

אלא

מסורת הש"ס

א) [כריתות כח: מנחות פח:], ב) סוכה נג:, ג) [תוספתא פ"א ע"ש סוכה נא.], ד) [גי' רש"י ורע"ב ומפיל"ן], ה) סוכה נג:, ו) [תוספתא דסוכה פ"ד ה"ה], ז) [סוכה נג:], ח) סוכה נד. ר"ה לד:, ט) תענית כח: [תוספתא סוכה פ"ג ה"ב ע"ש מס' סופרים פ"כ ה"ט ע"ש], י) [המובח ולשון מכה והד"א ל"ק], כ) [מחללים כנבלים ל"ק], ל) [ר"ה לד.], מ) [כ' י"ח פעי ל"ק], נ) [בפ"י ר' יהודה אומר ליתא], ס) צ"ל לתרועה, ע) גי' ל"ק כתר תקיעה מספק ומשום הכי אסור כו', פ) צ"ל לתרועה.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שמונה כו' חשיב אותן במתני':

מוסף רש"י

נר ישראל כן הוה. שקילסו שיפה השיבו (מנחות פח.). מעשרים ואחת תקיעות. בכל יום כדמפרש ואזיל, פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה ותרועה באמצע חשיב ליה תלת (סוכה נג:). ועבדי כהנים היו. על אומר כלי שיר בשעת שיר של קרבן קיימין (סוכה נא.). בית פגרים ובית ציפרא. זה שם המשפחות (שם). מעמאום היו. זה שם מקומם (סוכה נא). משיאין לכהונה. ישראל מיוחסין היו שנשיהם אלמנות ובנותם ראויות ליגשא לכהנים (שם). לוים היו. אבל ישראלים פסולין לכך (שם). חדא היא. מצוה אחת הן ואלא חשיב להו (סוכה נג:). ההוא לפשוטה לפניה כו'. מהכא ילפינן לה בר"ה (לד.) דכתיב ותקעתם והדר תרועה והדר כתיב תרועה יתקעו, כלומר אחר התרועה יתקעו (סוכה שם). סימנא בעלמא הוא. הסיל תקיעה שהיא להקהיל הקהל אינה אלא לסימן כשהיה משה רוצה לדבר אליהם ואינה מצוה (שם). אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום. לא היה מפסיק בינתים אלא כדי נשימה (שם). מהו דתימא אפילו ברבנן. ויכול להפסיק בינתים הפסקה מועטת, ומאי אין בין דקאמר שלא יתמין המתנה מרובה לאפוקי מדר' יוחנן (שם). תשע תקיעות. האמורים בר"ה (לד.) מן התורה, שלש למלכיות תקיעה תרועה תקיעה, ושלש לזכרונות ושלש לשופרות, כדאמרינן (ר"ה לג:) דעבדינן תרתי משום ספיקא דתרועה גנוחי גנח או ילולי יליל (שם). מאי ולא כלום. משמע דאפילו הפסקה מועטת לא (שם). שהיחיד גומר בהן את ההלל. כלומר אפילו יחיד גומר בהן את ההלל, שכל אחד ואחד גומר לעצמו כל את ההלל (תענית כח:).

רבינו גרשום

דלא עבדינן יותר מח' חסירין: ועיבור שנה. [אם] ועצבור עשינו שניהם מלאים. ועדפו ב' ימים דיום העיבור היה שלישי והיינו כרב הונא דאמר דמי מלאין לבהדי תלתא [רל ממהני ט'] חסירין תלת לבהדי תלתא הנהו תלת הילכך קם ליה בדוכתיה ונראה בזמנו: נר ישראל כן היה. כלומר אתה הוא אור [כנר] לישראל על שהבנת לכוין הדבר: [מתני'] שתי הלחם אין נאכל פחות משנים ולא יותר על שלשה. כיצד נאפה בערב יו"ט ונאכל בעצרת לשנים ביום ב': חל להיות אחר שבת נאכל לשלישי: לחם הפנים נאפה מע"ש ונאכל לשבת הבאה לתשעה חל יום להיות בע"ש נאכל לעשר ב' ימים של ר"ה נאכל לי"א שאין אפייתו דוחה לא את השבת ולא את יו"ט: אין קטן נמול פחות משמונה. מפורש במס' שבת פרק ר' אליעזר דמילה:

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה ה:
כג ב מיי' שם הלכה ו:
כד ג מיי' פ"ג שם הלכה ד:
כה ד מיי' שם הלכה ו:
כו ה מיי' שם הלכה ה:
כז ו מיי' שם הלכה ג:
כח ז מיי' פ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה ג:
ח [מיי' פ"ג מהל' שופר הל' ו טוש"ע או"ח סי' תקפח סעי' ב]:
כט ט מיי' פ"ג מהלכות מגילה וחנוכה הלכה ו [וברב אלפס שבת פ"ב דף יא:]:

תורה אור השלם

1. וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה וְנָסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים קֵדְמָה: במדבר י ה
2. וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה שֵׁנִית וְנָסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים תֵּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקְעוּ לְמַסְעֵיהֶם: במדבר י ו
3. וּבְהַקְהִיל אֶת הַקָּהָל תִּתְקְעוּ וְלֹא תָרִיעוּ: במדבר י ז

לעזי רש"י

קלמיל"ש [קלימיל"ש].
חלילים (כלי- נגינה).

שיטה מקובצת

א) ל' ואשתקד: ב) וקם ליה בדוכתיה רבי היה טועה במה ששכח קביעות ר"ה שעברה שהיה סובר שהיה אשתקד הקביעות ביום המולד ולפיכך היה תמה שחסר אותה השנה ג' ימים היאך נקבע ר"ה ביום המולד שהיה להקדים הקביעות קודם המולד ג' ימים וקשה כיון דעבדינן ח' מלאים א"כ היה המולד של אשתקד בער"ה דאי אפשר להקדים המולד קודם הקביעות יותר מיום אחד ולכל היותר ביום שלפני ער"ה מי"ח ולמעלה היה המולד דאי קודם לי"ח של יום שלפני ער"ה היה מקודם סיהרא הרי יומי אלא ע"כ כך היה המעשה וכשנה של אשתקד היה המולד מגי"ח ולמעלה והקביעות לכל הפחות ביום ה' ואם כי שדי הכ"א תקפ"ט על גי"ח (על) [ועלתה] יום ב' (ט"ו) בט"ו שעות ותקפ"ט חלקים וכיון דקביעות דאשתקד היה ביום ה' א"כ קביעות דר"ה דהשתא ביום א' מפני הט' חסרים דעביד ובשביל חדש העיבור שהיה שלשים כדפי' לעיל וא"כ לא תמצא הלבנה בזמנו ביום הקביעות שהרי מתאחרת יום אחד וצ"ל (דהיינו) [דהוה] שפיר בזמנו כיון דאינו מתאחר רק יום אחד לפי שאין אנו חוששין מיום אחד כדאמר תלמודא לעיל וגם לפי מה שפי' בשם מורי הרמ"ר [לא] ניחא אפילו יהיה ביום שלפני ער"ה מי' שעות ולמעלה לא חשבינן מקודם סיהרא הרי יומי כיון שאינה נראה לבני בבל עד ר"ה וא"כ אפשר שהי' מולד של אשתקד בה' שעות והקביעות היה ביום ה' שדי הכ"א תקפ"ט על ג' אכתי הוי המולד של שנה זו ביום ב' בט' (כ"ד) [בו'] שעות ותקפ"ט והקביעות ביום א' אכתי [לא הוי] בזמנו ממש צ"ע ועוד קשה מדעבדינן אשתקד ח' מלאים א"כ היתה שנה [שלפניה] מעוברת וא"כ הוו להו ב' שנים מעוברות רצופות זו אצל זו וזו לא מצינו וצ"ע. תוס': ג) נר ישראל. גיליון פירש הר"ר חיים דהוה משבח בלשון זה נר ישראל לפי שהאיר עיניו במולד הלבנה העשויה להאיר על הארץ וכן במנחות בפרק שתי מדות דהוה קשה לרבי למצוא שבע מדות הלח במקדש ואמר לו ר' שמעון בנו חצי לוג היה שבו היה מחלק לכל נר ונר אמר ליה נר ישראל כן היה משום דקאי במילתיה

מכ"א תקיעות במקדש ולא מוסיפין על מ"ח. מפרש במס' סוכה בהחליל): אין פותחין מב' נבלים ולא מוסיפין על ששה. לא איתפרש לן מ"ט ששה. [ב' נבלים ולא פחות דהכי אמר בסיפא דפירקין וב' נבלים וצלצל): נבל. היינו עץ עשוי כמין נפה עגול [של עץ] ופורס עליה הכרס של כבש (תמיד) כדתנן במסכת (תמיד) [קנים] מעיו לנבלים היינו הכרס בני מעיו לכינורות היינו הרקין והיה מניחו ליבשו ואח"כ מנגן על הכרס ומשמיע קול גדול: ב' חלילים לא איתפרש לן מ"ט ב': ולא מוסיפין על י"ב. כנגד י"ב (כהנים) [לוים] העומדים על הדוכן לשורר כדאמר לקמן: חליל. פיפא: ואיכא דאמרי נבל הרפא בלע"ז: [לא יפחות מז'. תקיעות בכל יום ולא יותר על ט"ז. דמתניתין ר' יהודה סבר תקיעה תרועה ותקיעה חדא הלכך קאמר ז' דהיינו כ"א דמתניתין דסבר כל תו ותו לחודי ור' יהודה ט"ז היינו מ"ח דמתניתין: ותקעתם תרועה. קרי לתרועה תקיעה וקרי לתקיעה תרועה דכתיב תרועה יתקעו ש"מ דחדא היא]: ור' יהודה. ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו לסימנא בעלמא הוי להקהיל משום הכי סגיא בחדא. אבל למצוה [ועבודה חשיב] תקיעה תרועה ותקיעה חדא: אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום. דכיון דחדא היא אין מפסיק ביניהן כלום: אפי' רבנן. והאי דקאמר ולא כלום לאו דוקא

דגר היה משבח אותו בלשון נר ישראל. הרא"ש ז"ל: ד) ובשנים עשר יום בשנה כו' אבל בשאר ימים לא היו מזמרים אלא בנבלים ומצלתים: ה) מעימאום היו משיאין לכהונה פירש"י והרמב"ה שם מקום וחבירו בכריתות בפרק אמרו לו אמר ר' עקיבא שאלתי את ר"ג באיטלו של עימאום וכו': ו) יתקעו למסעיהם ש"מ. תיבת לכם נמחק: ז) עבידו פלגא: ח) אין בין תקיעה וכו' כמאן כר' יהודה דחשיב תקיעה ותרועה ותקיעה חדא ולכך אין להפסיק בהם והה"ה בתקיעה לרבנן וא"כ אין להפסיק בין תרועה לשברים וכיון דחדא היא אין להפסיק בהן ויש שאין נזהרין בזה ואפשר דמפרש ולא כלום שלא יפסיק בשהיה אבל אם עשאן בשתי נשימות לא מקרי הפסק. הרא"ש ז"ל: ט) לתרועה תקיעה ולא: י) פשיטא דכרבי יהודה מהו: יא) בשנה החליל מכה וכו': יב) עשר עיין בהרי"ג ע"ש: יג) תיבת חילוק נמחק: יד) באחד בשבת: טו) תרועה וכו' אלמא: טז) מלאים ואיחר קיבוע: יז) ואם תפרש לפי' תיבת כן נמחק: יח) לתרועה ותקיעה ולא: יט) מפסיקין התקיעו' דאמרי' התם (הראשונה): כ) ר"ח דאקרי מועד: כא) לאפסוקינהו דחזינהו שמברכין ותיבת דכיון ל"ש:

הוא אלא לאפוקי מדרבי יוחנן קאמר דכולי האי לא מפסיק קאמר אבל פורתא מצי מפסיק כרבנן דאמרי דתרי הוא קמ"ל דלא מפסיק כלום וכו' יהודה: ואימא הכי נמי. דכרבנן מצי לאוקומה: א"כ מאי ולא כלום. האי משמע דלא מפסיק כלל. אלמא משום דחדא הוו: החליל מכה: לפני המזבח: באבוב. קנה: לא היה מחלק אלא באבוב יחידי. כלומר שבסוף השיר [הוה] היה מאריך בקול האבוב יותר משאר מיני זמר וכו היה מפסיק יפה: ועבדי כהנים היו. משאר אומות אותן מזמרין בכלי שיר: ור' יוסי אמר. משפחת בני פגרים וציפריא: ומאמאום היו. מאותו מקום: הואיל והיחיד גומר בהם את ההלל (א): (וב' ימי שחיטת הפסח אין גומר בהן את ההלל) כדאמרינן התם במסכת פסחים לא הגיע לאהבתי מפני וכו' אלמא

א) נ"ל אבל בשאר ימות הפסח אין גומר וכו'.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones